

workers. In *Design, Simulation, Manufacturing: The Innovation Exchange* (pp. 369–378). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-28824-1_36

Державні освітні стандарти. (n.d.). <https://zpto.in.ua/derzhavni-osvitni-standarty>

BCA Education. (n.d.). *Трудове право під час війни*. <https://www.bca.education/courses/>

Radkevych, V., Pryhodii, M., Kruchek, V., Voronina-Pryhodii, D., & Kravets, S. (2023). Standardisation of vocational teacher training in Ukraine. *Professional Pedagogics*, 1(26), 94–102. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.94-102>

— 00 —

УДК 377:614.8

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З БЕЗПЕКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Микола Фесенко,
аспірант Інституту ПТО НАПН України,
<https://orcid.org/0009-0007-4457-1488>

Анотація: У статті розглянуто інноваційні підходи до професійної підготовки фахівців у контексті сучасного ринку праці, що характеризується високим рівнем невизначеності та ризиків. Обґрунтовано необхідність формування професійної компетентності з безпеки та управління ризиками як інтегральної якості фахівця. Визначено ключові освітні підходи, спрямовані на розвиток адаптивного мислення, практичних навичок та психологічної стійкості. Запропоновано напрями трансформації освітнього процесу відповідно до сучасних викликів.

Ключові слова: навички; адаптивне мислення; стійкість; сучасний фахівець.

FEATURES OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN SAFETY AND RISK MANAGEMENT

Mykola Fesenko,

*Postgraduate student of the Institute of Vocational
Education of the NAES of Ukraine*

Abstract: This article examines innovative approaches to professional training in the context of the modern labor market, which is characterized by a high level of uncertainty and risk. It justifies the need to develop professional competence in safety and risk management as an integral quality of a specialist. Key educational approaches aimed at developing adaptive thinking, practical skills, and psychological resilience are identified. Directions for transforming the educational process in line with contemporary challenges are proposed.

Key words: skills; adaptive thinking; resilience; modern specialist.

Сучасний ринок праці формується під впливом глобалізаційних процесів, технологічних інновацій та зростання рівня невизначеності, що істотно ускладнює професійну діяльність у більшості галузей. У цих умовах особливого значення набуває здатність фахівця діяти в ситуаціях ризику, приймати ефективні рішення в умовах обмеженого часу та ресурсів, а також забезпечувати безпеку як власної діяльності, так і діяльності організацій.

Ефективний ризик-менеджмент передбачає формування цілісного інтелектуального інструментарію, який інтегрує аналітичні, прогностичні та нормативні компоненти. У такому розумінні управління ризиками виходить за межі реактивного підходу та постає як проактивна стратегія конструювання безпечного й передбачуваного розвитку. Важливу роль у цьому процесі відіграє стандартизація, зокрема впровадження принципів ISO 31000, що забезпечує методологічну основу для уніфікованого виявлення, оцінювання та реагування на ризики в різних сферах – від державного управління та національної безпеки до економічних, техногенних і соціальних систем (Руснак, 2025).

Традиційні освітні моделі, орієнтовані на передачу знань, не забезпечують належного рівня підготовки до таких викликів. Вони недостатньо враховують динамічний характер сучасного професійного середовища та потребу в інтеграції знань із практичним досвідом. Це

зумовлює необхідність перегляду підходів до професійної підготовки та впровадження інноваційних освітніх моделей.

Метою статті є розгляд особливостей формування професійної компетентності з безпеки та управління ризиками, а також визначення ключових напрямів трансформації освітнього процесу відповідно до сучасних вимог ринку праці.

Професійна компетентність з безпеки та управління ризиками розглядається як інтегральна характеристика, що включає знання, уміння, навички, досвід і особистісні якості, необхідні для ефективної діяльності в умовах невизначеності. Вона передбачає здатність ідентифікувати потенційні загрози, оцінювати рівень ризику, прогнозувати можливі наслідки та приймати обґрунтовані рішення.

Професійна компетентність з безпеки це не лише знання технічних регламентів. Це «сплав» навичок:

Стресостійкість: Здатність зберігати когнітивну ефективність у критичних ситуаціях.

Комунікація в кризі: Вміння чітко та швидко передавати інформацію під тиском.

Етичне прийняття рішень: Розуміння пріоритетності людського життя над миттєвим прибутком.

Важливе спостереження: Більшість катастроф (до 80%) трапляються через так званий «людський фактор». Тому інноваційна підготовка фокусується не на зазубрюванні правил, а на зміні культури поведінки та розвитку критичного мислення.

Одним із ключових напрямів інновацій є перехід від знаннєвої до діяльнісної парадигми навчання. Такий підхід передбачає активне залучення здобувачів освіти до процесу розв'язання практичних завдань, моделювання реальних ситуацій та аналізу власного досвіду. Використання кейс-методів, симуляцій, тренінгів і ситуаційного навчання сприяє формуванню практичних навичок і готовності до дій у складних умовах (Kalensky et al., 2023).

Особливого значення набуває підхід «від дії до знання», який забезпечує формування глибшого розуміння через безпосередній досвід діяльності. У цьому контексті важливим є поєднання практичної діяльності з рефлексією та подальшою систематизацією отриманих знань. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, здатності до самоаналізу та прийняття рішень (Четверіков. 2025).

Важливим компонентом професійної підготовки є розвиток адаптивного мислення. Умови невизначеності вимагають від фахівців

здатності швидко змінювати стратегії поведінки, аналізувати нові обставини та знаходити ефективні рішення. Формування адаптивного мислення можливе через створення освітнього середовища, що передбачає варіативність завдань, невизначеність умов і багатоваріантність рішень (Kulalaieva et al., 2020).

Інтеграція психологічної підготовки є необхідною складовою формування компетентності з безпеки. Здатність діяти в умовах стресу, контролювати емоції та зберігати ефективність діяльності є критично важливою для управління ризиками. Розвиток резильєнтності, стресостійкості та емоційної саморегуляції має бути невід'ємною частиною освітніх програм (Kalenskyi et al., 2021).

Міждисциплінарний підхід дозволяє забезпечити комплексне розуміння проблем безпеки та ризиків. Інтеграція знань із різних галузей сприяє формуванню системного мислення, необхідного для аналізу складних ситуацій і прийняття обґрунтованих рішень.

Цифровізація освіти відкриває нові можливості для підготовки фахівців. Використання цифрових інструментів, аналітичних платформ і систем моделювання дозволяє підвищити ефективність навчання та наблизити його до реальних умов професійної діяльності. Водночас це потребує розвитку цифрових компетентностей та здатності працювати з інформацією.

Зміна ролі викладача є важливим елементом інноваційних підходів. Викладач виступає не лише джерелом знань, а й організатором навчального процесу, фасилітатором та наставником, що сприяє розвитку самостійності та відповідальності здобувачів освіти.

Не менш важливим є впровадження нових підходів до оцінювання результатів навчання. Автентичне оцінювання, що базується на виконанні практичних завдань, проєктів та симуляцій, дозволяє більш точно визначити рівень сформованості професійної компетентності.

З огляду на швидкі зміни ринку праці, особливого значення набуває здатність до безперервного навчання. Формування мотивації до саморозвитку та навичок самостійного здобуття знань є необхідною умовою професійної успішності.

З метою ефективного управління майбутніми ризиками суспільство поступово сформувало усвідомлене та відповідальне ставлення до них, що нині визначається як культура ризику. В її основі лежить ключова управлінська категорія – бажання ризику, яка набула статусу міжнародного стандарту в межах системи управління ризиками

відповідно до ISO 31000. Згідно з цим стандартом, бажання ризику є універсальною категорією, що може застосовуватися у різних сферах діяльності та типах організацій. Він визначається як обсяг або характер ризику, який суб'єкт (організація, група чи окрема особа) свідомо приймає в процесі досягнення визначених цілей. Сутність апетиту до ризику є багатовимірною і включає низку взаємопов'язаних параметрів: рівень здатності до прийняття ризику, ступінь толерантності до ризикових ситуацій, цільові орієнтири щодо допустимого ризику, а також граничні значення, перевищення яких є неприйнятним. Усі ці складові структурно визначені та регламентовані стандартом ISO 31000 (Vasyechko., & Chetverikov 2020; Kamenska et al., 2023).

Сучасні тенденції розвитку ризик-менеджменту з акцентом на вплив цифровізації та технологічних інновацій на характер і структуру ризиків, з якими стикаються підприємства. Обґрунтовано необхідність адаптації стратегій управління ризиками до умов динамічного ринку та високих темпів технологічних змін. Запропоновано практичні рекомендації щодо впровадження ефективних моделей ризик-менеджменту на підприємствах різного масштабу, спрямованих на підвищення адаптивності та здатності до реагування на непередбачувані обставини (Балдинюк, 2023).

Інноваційні підходи до професійної підготовки фахівців з безпеки та управління ризиками передбачають комплексну трансформацію освітнього процесу, орієнтовану на інтеграцію знань, практичного досвіду та особистісного розвитку. Вони забезпечують формування адаптивного, відповідального та компетентного фахівця, здатного ефективно діяти в умовах невизначеності. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку інтегрованих освітніх моделей та впровадження інноваційних технологій навчання, що підвищують ефективність формування компетентності з безпеки та управління ризиками.

Сучасний фахівець – це не той, хто знає всі відповіді, а той, хто вміє правильно оцінити небезпеку в умовах невідомості. Інноваційна підготовка має на меті створити «імунітет» до ризиків, інтегруючи цифрові інструменти, математичну точність та психологічну стійкість.

Список посилань

Балдинюк, В. (2023). Ризик-менеджмент як інструмент управління діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*, (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-39>

Руснак, О. (2025). Ризик-менеджмент у стратегічному управлінні: від загроз до проактивних стратегій. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*, 2(78), 148–156. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2\(78\)-22](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2(78)-22)

Четверіков, О. Ф. (2025). Українська екстремологія: інноваційні підходи та соціокультурний контекст. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, (1). <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2025-1-10670>

International Organization for Standardization. (2018). *Risk management – Guidelines* (ISO Standard No. 31000:2018). <https://www.iso.org/iso-31000-risk-management.html>

Kalenskyi, A., Gerliand, T., Kravets, S., Homeniuk, D., & Nagayev, V. (2023). Dual educational system of professional training of future skilled workers. In *Design, Simulation, Manufacturing: The Innovation Exchange* (pp. 369–378). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-32767-4_35

Kalenskyi, A., Kulalaieva, N., Dudikova, L., & Miroshnichenko, V. (2021). Risk prevention as a part of professional training of future physical culture teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(1), 188–207. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/371>

Kamenska, I., Bokshyts, O., Prokhorchuk, P., Kalenskyi, A., Yevdokhovych, B., Bloschchynskyi, I., & Prokhorchuk, O. (2023). Labour inspection as one of the main mechanisms for controlling occupational injuries. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 15(4), 88–101. <https://doi.org/10.18662/rrem/15.4/782>

Kulalaieva, N., Gerliand, T., Kalenskyi, A., Romanova, H., & Miroshnichenko, V. (2020). Monitoring and usage of project technologies in vocational (vocational-technical) education institutions. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(2), 230–242. <https://doi.org/10.18662/brain/11.2/86>

Vasyechko, O. O., & Chetverikov, O. F. (2020). Екстремологія: поведінковий та кількісний аспекти [Extremology: Behavioral and quantitative aspects]. *Статистика України*, 88(1), 24–34. [https://doi.org/10.31767/su.1\(88\)2020.01.03](https://doi.org/10.31767/su.1(88)2020.01.03)